הכתבה פורסמה במהדורה באינטרנט ולא הופיעה במהדורה מודפסת*.

מתקפה ושלום

ההמלצה של פרופסור יחזקאל דרור, ממחברי דוח ועדת וינוגרד, למניעת מזרח תיכון גרעיני: שילוב של תקיפת מתקני הגרעין באיראן עם יוזמת שלום אזורית

ארי שביט
29.06.2012
21:58

עד 2011, האמין פרופ' יחזקאל דרור שמדינת ישראל יכולה לחיות עם איראן גרעינית. מדען המדינה הוותיק העריך כי התשובה הראויה להתגרענות האפשרית של הרפובליקה השיעית היא הרתעה אולטימטיבית. הוא האמין שאם האייתולות יידעו כי אם ישראל תושמד במתקפה גרעינית גם איראן תושמד, המזרח התיכון יישאר יציב. ואולם במהלך השנה האחרונה שינה דרור את דעתו מן הקצה אל הקצה.

כאשר אני בא אליו כדי להבין מדוע כתב מסמך דרמטי, שאותו פירסם לפני כחודש במרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים, הוא מדבר איתי ללא כחל וסרק. "הבנתי שגרעון איראן ייצור סיכון ממשי של מלחמה גרעינית במזרח התיכון", הוא אומר. "על כן, אם אין דרך אחרת למנוע נשק גרעיני מאיראן, חובה על ישראל להתקיף את המתקנים הגרעיניים האיראניים כל עוד היא מסוגלת לעשות זאת".

גם בגיל 84 יש ביחזקאל דרור איזו ילדותיות שובת לב. המבטא הווינאי הכבד ומשקפי הקרן השחורים של הפרופסור אמריטוס אינם יכולים להסתיר את הזיק הנערי בעיניו. אך הפעם, כאשר האסטרטג הבכיר של ועדת וינוגרד יושב איתי על ספל אספרסו ועל צלחת של עוגיות שוקולד במשרדו בגבעת רם, הוא אומר דברים רציניים להחריד. הישראלי אשר עסק באסטרטגיה גרעינית כבר בשנות ה-60 וה-70 מדבר איתי הפעם באופן ישיר ומפורש על דברים שבהם מעולם לא דובר כאן באופן ישיר ומפורש. הוא חושב בנוכחותי בקול רם על הדברים שאין לחשוב עליהם. דווקא הפרופסור הירושלמי הזהיר פורץ את גבולות המעטפת של הדיון הציבורי על האיום הגרעיני הנשקף היום למדינת היהודים.

עשו לנו לייק וקבלו את מיטב כתבות סוף השבוע אל הפייסבוק שלכם

הטיעון של דרור פשוט, ברור ובנוי נדבך-נדבך. "איראן אינה מפתחת נשק גרעיני נגד ישראל", הוא אומר. "איראן גם מודעת לכך שמתקפה גרעינית על ישראל תגרום בוודאות למכת-נגד ישראלית קטלנית. ובכל זאת, בנסיבות לא רגילות, איראן עלולה לתקוף את ישראל בנשק גרעיני. קיימת סכנה של טעות, קיימת סכנה של אובדן שליטה, קיימת סכנה של הסלמה. אבל מעל הכל קיימת סכנה שאם השלטון באיראן ייקלע למשבר משטרי הוא יבחר בבחירת שמשון: תמות נפשי עם הישראלים. ההסתברות של אירוע כזה אינה גבוהה אך היא אינה בהכרח נמוכה: היא בלתי ידועה. במהלך משבר הטילים של 62' הציע פידל קסטרו לניקיטה חרושצ'וב לפתוח במלחמה אפוקליפטית. הוא ידע שכתוצאה מכך ארצו תאבד אבל הוא חשב שהיעד העליון של השמדת הקפיטליזם מצדיק את המחיר של השמדת

קובה. למרבה המזל, מוסקבה התייחסה אל המהפכן מהוואנה כאל משוגע והתעלמה מהצעתו. אבל במקרה של איראן אנחנו עלולים למצוא את עצמנו מול קובה מהפכנית שאינה מרוסנת על ידי ברית מועצות בוגרת. איננו יודעים די טוב מי יהיו מוסדות קבלת ההחלטות ומה יהיו ערכי קבלת ההחלטות. על כן אין מנוס מהמסקנה שבנסיבות מסוימות שאינן ניתנות לחיזוי מראש - איראן עלולה לתקוף את ישראל בנשק גרעיני".

עוגייה ראשונה

אני נושם עמוק, לוגם מהאספרסו וטורף עוגיית שוקולד שבה הייתי נחוש לא לנגוע. אבל האיש שסייע לעצב את האסטרטגיה הישראלית בנושאים גורליים לא מניד עפעף. הוא שועט הלאה עם הלוגיקה הייחודית שלו.

"אינו התרחיש העיקרי שמטריד אותי. מה התרחיש שאותו תיארתי לך כעת", אומר דרור, שגרם לתפנית בהשקפתי ביחס לאיראן הוא ההבנה שאם היא תרכוש נשק גרעיני, גם טורקיה, סעודיה ומדינות ערביות נוספות יעשו זאת. במקרה כזה תיווצר - לראשונה בהיסטוריה - מערכת גרעינית רב קוטבית באזור לא יציב. למערכת שכזאת אין מענה אפילו במודלים התיאורטיים ובספרות המקצועית. לא מתקיימת בה הדרישה הבסיסית שאני יודע שאתה שקול ואתה יודע שאני שקול ואני יודע שאתה יודע שאני שקול. על כן, מי שעורך השוואות בין מזרח תיכון שיהיו בו כמה וכמה מעצמות גרעיניות לבין המלחמה הקרה אומר דברי הבל. מי שחושב שלאחר גרעון ישררו בינינו לבין שכנינו יחסים הדומים לאלה ששררו בין ארצות הברית לברית המועצות חושב מחשבה חסרת שחר. יש בסיס לחשש חמור שנשק גרעיני בידי איראן יביא למזרח תיכון גרעיני שבו ההסתברות של פגיעה גרעינית בישראל הולכת ומוכפלת".

בחלון, עצי האורן הקשישים והמדשאות הירוקות של קמפוס גבעת רם. על השולחן, צלחת שבה פחות ופחות עוגיות שוקולד. אני חייב לאתגר את דרור. אני חייב לערער את המבנה הלוגי שלו המוביל אל התהום. על כן אני אומר לבן שיחי המלומד שהקהילה הבינלאומית בוודאי מבינה את כל זאת ועל כן הקהילה הבינלאומית בוודאי תבלום את איראן. סנקציות מסוימות כבר הוטלו וסנקציות נוספות יוטלו. והאסון יימנע.

יחזקאל דרור לא מתבלבל ולא מהסס ולא חושב פעמיים. "לקהילה הבינלאומית אכן יש אינטרס חזק. אם תהיה מלחמת גוג ומגוג במזרח התיכון העולם יזדעזע. אבל מקבלי ההחלטות במערב לוקים בהטיה קשה: הם מעדיפים לראות את המציאות באופן שאינו מחייב אותם לבצע פעולה שאותה אין הם רוצים לבצע. מאחר שהם אינם רוצים להסתבך בפעולה צבאית נגד איראן, הם דבקים דבקות יתרה באמונה בדיפלומטיה ובסנקציות. אבל האמת היא שקשה למצוא בהיסטוריה דוגמה של מדינה אשר ויתרה על יוזמה אסטרטגית לאומית בגלל סנקציות. גם אנחנו לא היינו עושים זאת. המקרה החריג האחד הוא לוב. אבל היום הדוגמה של לוב דווקא מדרבנת את האיראנים לנסות להשיג נשק גרעיני במהירות ובנחישות. הרי ברור לגמרי שאם ב-2003 קדאפי לא היה נכנע ללחץ האמריקאי-בריטי ולא היה מוותר על פרויקט הגרעין שלו, היום הוא היה בריא ושלם והיה חי באושר כשהוא מוקף בעשרות שומרות הראש שלו. אין פירוש הדבר שלא צריך לנסות את הדרך הדיפלומטית. אבל אם הדיפלומטיה והעיצומים לא יביאו לתוצאות בתוך זמן קצר, אסור לתת להם לבוא במקום פעולה כוחנית כל עוד המתקנים הגרעיניים של איראן פגיעים להתקפה".

אני לא מוותר: אם לא סנקציות - אמריקה. ברגע האחרון האמריקאים הם שיושיעו אותנו מפני איראן גרעינית. ומכיוון שהיכולת המבצעית של ארצות הברית עולה לאין ערוך על היכולת המבצעית של ישראל, עלינו לתת לה להוביל.

דרור סקפטי יותר. "ברור לחלוטין שמתקפה אמריקאית על איראן עדיפה על מתקפה ישראלית. אבל ארצות הברית אינה מה שהיא היתה", הוא אומר. "אחרי הטראומות של אפגניסטן ועיראק אני לא משוכנע שהציבור האמריקאי יתמוך ביציאה למלחמה נוספת. גם לא ברור כיצד הסינים והרוסים יגיבו. יש הבדל בינינו לבין ארצות הברית: איראן לא תתקוף את אמריקה ואילו את ישראל היא עלולה לתקוף. לכן יש פער מהותי בין הסיכון הנשקף לאמריקאים לבין הסיכון הנשקף לנו. מבחינת ארצות הברית, נשק גרעיני איראני אינו סכנה קיומית. על כן אין דרך לחזות את ההחלטה שאותה יקבל נשיא אמריקאי - זה או אחר. יש סכנה ממשית שהוא יעדיף להשלים עם הפיכתה של איראן למעצמת סף תוך מתן סיוע מסוים וערבויות מסוימות לישראל. אבל מכיוון שאי אפשר לשמור בוודאות על ביטחון ישראל אל מול איראן גרעינית, המסקנה ברורה. ישראל לא יכולה להשאיר בידי ארצות הברית את ההחלטה הסופית אם למנוע נשק גרעיני מאיראן. אם לא תהיה ברירה, אם החול בשעון החול יאזל, ואם איראן תעמוד על סף כניסה למרחב החסינות - יש לעשות את כל מה שניתן לעשות, כולל התקפה ישראלית על המתקנים הגרעיניים שלה. ישראל חייבת לתקוף כל עוד יש לה יכולת להצליח בהסתברות גבוהה מאוד".

לא להקשיב לעם

מה שאתה מציע הוא מלחמת מנע, אני אומר לדרור. ומלחמת מנע היא מלחמת ברירה שהציבור בישראל יתקומם נגדה כפי שהתקומם נגד מלחמת לבנון הראשונה ומלחמת לבנון השנייה.

אינני מדבר על מלחמת מנע, אלא על מכת מנע. הטענה שעל פיה מכת מנע פסולה מוסרית" היא טענה פרימיטיבית", עונה האיש שכתב חלק ניכר מדוח ועדת וינוגרד. "היא מתעלמת מהעתיד ומתעלמת מהערך החשוב של מניעת קורבנות בעתיד. היא גם סותרת את ההיגיון של תמיכה בהסכמי שלום, כיוון שכל הסכם שלום כרוך בסיכונים ביטחוניים ודאיים, שאותם לוקחים למען סיכויי עתיד שאינם ודאיים. לכן מה שצריך להנחות את הממשלה בבואה לקבל החלטה הוא הצורך למנוע סכנה חמורה בעתיד. דווקא הדמוקרטיה הייצוגית מטילה על ראשי הממשל הנבחרים את האחריות לפעול על פי טובתה הכוללת של המדינה ולא על פי רחשי לב וסקרי דעת קהל. במקרה מהסוג שבפניו אנחנו עומדים, דעת הקהל לא נחשבת כלל. אין מקום להביא בחשבון את דעת הציבור בסוגיית הפעולה הצבאית נגד מתקני הגרעין האיראניים".

אתה גורם לי לצמרמורת, אני אומר ליחזקאל דרור. ההיגיון שלך מוביל למסקנה הבלתי נמנעת שקברניט ישראלי היודע שמחר ישראל עלולה לאבד את היכולת לתקוף באיראן, חייב לתקוף עוד היום. אבל מעשה קיצוני שכזה עלול להיות בעל תוצאות הרות אסון.

הפרופסור נאנח קלות, מסיר את משקפיו ומתבונן בי מטווח אפס. "נכון", הוא אומר. "מדובר בהימור גבוה. אבל ההימור הגלום בהימנעות מתקיפה עלול להיות הרבה יותר גבוה. צריך להבין שבמקרה הזה ההחלטה לא לעשות היא קריטית לא פחות מההחלטה לעשות. בשני המקרים מדובר על הימורים עמומים אבל בניתוח מעמיק מתברר שההימור היותר מסוכן הוא

לא לתקוף וההימור היותר נכון הוא לתקוף. זאת מפני שהעלות של מתקפת נגד איראנית היום קטנה לאין ערוך מהעלות של מתקפה גרעינית עתידית על ישראל. על כן, קברניט ישראלי היודע שיש לו יכולת תקיפה טובה באיראן וכי בקרוב הוא עלול לאבד אותה - חייב לתקוף. אם הוא לא יתקוף, הוא ינהג בחוסר אחריות".

אבל אם ישראל תתקוף וכעבור זמן מה איראן בכל זאת תתגרען? כעת אפילו דרור קר הרוח נשמע מוטרד.

אני מעריך שהיכולת של איראנים לפגוע בנו כעת היא מוגבלת", הוא אומר. "גם הנזקים אשר עלולים להיגרם למעמד המדיני של ישראל הם הפיכים. אין להשוותם כלל לסכנה הגלומה באיראן גרעינית. אבל התרחיש המדאיג הוא התרחיש שבו לאחר מתקפה ישראלית, איראן מתאוששת והופכת למעצמה גרעינית נקמנית. האפשרות הזאת חמורה. אם הייתי יודע שתתממש, לא הייתי ממליץ על תקיפה. אבל הדרך למנוע את הסכנה של איראן גרעינית נקמנית היא להבטיח שגם אחרי מתקפה על המתקנים הגרעיניים שלה, ארצות הברית והקהילה הבינלאומית יפקחו עליה באופן הדוק, שימנע ממנה להתגרען. כדי שארצות הבית והקהילה הבינלאומית יעשו זאת, על ישראל להשלים את ההתקפה על איראן ביוזמת שלום אזורית. יוזמה כזאת צריכה להתבסס על היוזמה הערבית ולהוביל להקמתה של מדינה פלסטינית, לחלוקתה של ירושלים ולפתרון מוסכם של בעיית הפליטים. כך, באמצעות פעולה כפולה של התקפה צבאית ויוזמה מדינית נוכל להתמודד עם האתגר חסר התקדים שעומד בפנינו. ההמלצה שלי לקברניטים היא דו-צירית: אם יתברר שאין דרך אחרת למנוע מאיראן נשק גרעיני, על ישראל לתקוף את המתקנים הגרעיניים האיראניים תוך שילוב ההתקפה עם הצגת יוזמה ישראלית רצינית לשלום מזרח-תיכוני מקיף".